

STRIBOR
znanje

Priče iz davnine

Ivana Brlić-Mažuranić

Književna vrsta: zbirka bajki koja sadrži 8 priča, a u pričama se miješaju stvarni i čudesni događaji.

Vrijeme nastanka: objavljeno je 1916. Godine.

Glavna obilježja zbirke:

- spoj hrvatske usmene predaje i slavenske mitologije
- puno čarobnih bića i nadnaravnih događaja
- borba dobra i zla
- dobro na kraju pobjeđuje
- naglašene su moralne vrijednosti.

U pričama se često pojavljuju stara slavenska vjerovanja:

- Sunce ima ljudske osobine
- Mokoš je staro slavensko božanstvo
- priroda je živa
- šume, rijeke i planine imaju čudesna bića.

Mjesto radnje: šume, planine, sela, livade, rijeke, dvorovi i čudesni svjetovi.

Vrijeme radnje: nije točno određeno, odvija se u davnoj prošlosti ("iz davnine").

KAKO JE POTJEH TRAŽIO ISTINU

Prvo poglavlje

U davna vremena u jednoj šumi živio je starac Vjest sa svoja tri unuka: Marunom, Ljutišom i Potjehom. Roditelji su im umrli pa ih je djed sam odgojio. Jednoga proljetnog jutra poslao ih je u šumu da vide kako su pčele prezimile.

Dok su hodali kroz šumu, bilo je još mračno i tiho. Braća su se bojala pa su pjevala pjesmu kojom su dozivala Svarožića, božanstvo sunca. Tada se pred njima pojavio Svarožić u sjajnoj zlatnoj odjeći. Poveo ih je u čudesan let tijekom kojega su vidjeli cijeli svijet: bogatstvo, vojske, zvijezde, nebo i zemlju.

Nakon toga Svarožić im je rekao što trebaju učiniti da budu sretni. Rekao im je da ostanu uz svoga djeda, da ga ne napuštaju i da ne odlaze u svijet dok mu ne uzvrate svu ljubav koju im je pružio. Kad je to rekao, nestao je.

Sve je iz prikrajka promatrao zli Bjesomar, gospodar šumskih bjesova. Nije volio djeda Vjesta jer je na svojoj krčevini čuvao sveti oganj. Zato je odlučio nagovoriti braću na zlo. Poslao je tri mala bjesa da svakoga od braće navedu na pogrešan put.

Kad su se braća vratila kući, djed ih je pitao što su vidjeli i što im je rekao Svarožić. Marun i Ljutiša nisu se ničega sjećali pa su poslušali male bjesove koji su im šaptali laži. Marun je rekao da će postati najbogatiji, a Ljutiša da će postati najjači. Samo Potjeh nije htio lagati. Rekao je djedu da se ničega ne sjeća jer je volio govoriti istinu. Zbog toga ga je mali bjes ugrizao za nogu, ali Potjeh ipak nije odustao od istine.

Drugo poglavlje

Kad je Potjeh otjerao maloga bjesa, on se vratio svom gospodaru Bjesomaru. Bjesomar se jako naljutio jer se bojao da će Potjeh otkriti istinu. Zato je ponovno poslao bjesa da neprestano prati Potjeha i spriječiti ga da sazna istinu.

U međuvremenu su Marun i Ljutiša sve više slušali svoje bjesove. Marun je želio postati bogat pa je skupljao med i gradio nove pčelinjake. Ljutiša je želio biti snažan pa je izrađivao oružje i vježbao ratovanje. Zbog toga su sve manje vremena provodili s djedom.

Potjeh je ostao uz djeda i nekoliko dana razmišljao o tome što mu je rekao Svarožić. Nije se mogao sjetiti njegovih riječi pa je odlučio otići u šumu i ondje tražiti istinu, bez obzira koliko to dugo trajalo.

Djed Vjest bio je tužan jer nije želio ostati sam. Rekao je Potjehu da mu je važnije da bude uz njega nego da traži istinu. Ipak, Potjeh je vjerovao da mora učiniti ono što smatra ispravnim. Djed ga je zagrljio, blagoslovio i pustio da ode.

Kad je Potjeh krenuo u šumu, mali bjes ponovno mu je stao na put. Potjeh ga je pokušao otjerati kamenom, ali bjesu ništa nije bilo. Zato ga je samo zaobišao i nastavio hodati. Došao je na miran kameniti proplanak pokraj izvora. Ondje je odlučio ostati i razmišljati sve dok se ne sjeti prave istine. Međutim, mali bjes stalno ga je ometao, smijao mu se i pravio razne nepodopštine kako Potjeh ne bi mogao mirno razmišljati.

Treće poglavlje

Potjeh je ostao živjeti na kamenitom proplanku pokraj izvora kako bi u miru razmišljao o riječima koje mu je rekao Svarožić. Svakoga dana nadao se da će se napokon sjetiti istine. Međutim, mali bjes nije mu dopuštao da mirno razmišlja. Bacaio je na njega jabuke, prskao ga hladnom vodom, puštao guštore i skakavce te mu stalno smišljao nove nepodopštine. Zbog toga se Potjeh nije mogao usredotočiti.

Jednoga dana bjes je pozvao mnogo drugih malih bjesova da mu se pridruže. Svi su se zajedno spuštali niz stijenu na drvenim klipićima i glasno se smijali. Njihova buka još je više ometala Potjeha. Zato je odlučio zaustaviti njihovu igru. Maknuo je veliki kamen koji ih je prije zaustavljao pa su svi bjesovi upali u duboki zdenac. Potjeh je zatim zatvorio zdenac velikim kamenom kako više ne bi izlazili.

Ali iz zdenca se začula strašna buka. Bjesovi su vikali, lupali i pokušavali izaći. Iz pukotina su izlazili dim, sumpor i plamen. Potjeh je shvatio da mu je sada još teže razmišljati nego prije.

Zato je maknuo kamen i pustio bjesove na slobodu. Svi su pobjegli, osim onoga maloga bjesa koji je morao ostati uz Potjeha.

Od toga dana mali bjes više nije bio toliko nestašan. Njih dvojica živjela su jedan pokraj drugoga gotovo godinu dana. Ipak, Potjeh se ni nakon tolikog vremena nije uspio sjetiti što mu je rekao Svarožić. Jedne večeri bjes ga je podsjetio na djeda i rekao da je možda već umro. Te su riječi jako rastužile Potjeha. Cijelu noć razmišljao je o djedu i poželio vratiti se kući, ali je ipak odlučio ostati dok ne pronađe istinu.

Četvrto poglavlje

Dok je Potjeh tražio istinu u šumi, djed Vjest ostao je živjeti s Marunom i Ljutišom. Njih dvojica sve su više slušala svoje male bjesove, a sve manje brinula za djeda. Marun je skupljao med, gradio novu kolibu i razmišljao samo o bogatstvu. Ljutiša je lovio, skupljao plijen i doveo robove da rade umjesto njega. Obojica su postali sebični i zaboravili su na djedovu ljubav i brigu.

Starac Vjest primijetio je da se njegovi unuci mijenjaju. Bilo mu je teško gledati kako više ne poštuju ni njega ni sveti oganj koji je cijeli život čuvao. Najviše je žalio što kraj sebe nema Potjeha, kojeg je najviše volio.

Jedne večeri Marun je rekao Ljutiši da se riješe djeda. Ljutiša nije želio vlastitim rukama ubiti starca, pa su odlučili zapaliti kolibu dok je djed spavao. Zatvorili su vrata izvana kako ne bi mogao pobjeći, zapalili kolibu i otišli daleko u šumu kako ne bi čuli njegovo zapomaganje.

Kad se probudio, djed je vidio da kuća gori i odmah je shvatio da su to učinili njegovi unuci. Nije se naljutio niti ih je prokleo. Samo je tužno pomislio da su zbog želje za bogatstvom i moći izgubili dobrotu u svojim srcima. Sjeo je u kolibu i mirno čekao smrt. Dok je vatra sve više gorjela oko njega, pomislio je na Potjeha i poželio da ga još jednom može vidjeti prije nego što umre.

Peto poglavlje

Nakon neprospavane noći Potjeh je ujutro došao do zdenca da se umije. Tada se pred njim ponovno pojavio Svarožić u svojoj zlatnoj odjeći. Potjeh ga je zamolio da mu napokon kaže što je trebao učiniti jer je već godinu dana uzalud tražio istinu.

Svarožić mu je odgovorio da je istina cijelo vrijeme bila jednostavna. Rekao mu je da je trebao ostati uz djeda, brinuti se o njemu i ne napuštati ga dok je živ. Objasnio mu je da bi to shvatio da je slušao svoje srce, a ne da je cijelu godinu pokušavao pronaći odgovor daleko od doma. Nakon toga Svarožić je nestao.

Potjeh je shvatio da je pogriješio. Odmah je odlučio vratiti se djedu. Prišao je zdencu kako bi se umio prije puta, ali se previše nagnuo nad vodu. Poskliznuo se i pao u zdenac.

Potjeh se utopio. Mali bjes vidio je što se dogodilo. Isprva je mislio da je ispunio svoju zadaću i počeo je veselo vikati. Međutim, ubrzo je osjetio tugu jer se navikao živjeti s Potjehom. Shvatio je da će se sada morati vratiti Bjesomaru, pa je sjeo na Potjehov kožuh i gorko zaplakao.

Šesto poglavlje

Mali bjes glasno je plakao zbog Potjehove smrti. Njegov plač čuli su Marun i Ljutiša, koji su se vraćali kući nakon što su zapalili djedovu kolibu. Kad su druga dva bjesa čula njegovo zapomaganje, odmah su izašla iz Marunove torbe i Ljutišine odjeće kako bi mu pomogla. Otišli su zajedno s njim i tako ostavili dvojicu braće.

Onoga trenutka kada su bjesovi otišli, Marun i Ljutiša ponovno su počeli jasno razmišljati. Odmah su shvatili koliko su teško pogriješili i odlučili su spasiti djeda. Potrčali su prema kolibi koja je već bila u plamenu. Razvalili su vrata i iznijeli djeda na sigurno. Zamolili su ga da im oprosti i obećali da će se od tada brinuti za njega.

Djed ih nije prekorio. Samo ih je upitao gdje je Potjeh. Kad su mu rekli da se Potjeh utopio, djed je poželio otići na mjesto gdje je njegov unuk poginuo.

Braća su ga odvela kroz šumu. Na kraju su stigli do čudesnog mjesta gdje su ugledali zlatni dvor Svarožića. Na njegovim stepenicama sjedio je Potjeh i plakao jer nije mogao ući u dvor. Rekao je djedu da se ogriješio o njega i zato ne može ući.

Djed je tada krenuo preko oblaka do Potjeha. Zagrlio je svoga unuka i zajedno su došli do vrata zlatnog dvora. Vrata su se otvorila, a Svarožić i njegovi gosti radosno su ih primili. Djed i Potjeh zajedno su ušli u zlatni dvor.

Marun i Ljutiša vratili su se na krčevinu. Nakon svega što su vidjeli i doživjeli, više nikada nisu zaboravili koliko su ljubav, dobrota i poštenje važni.

Sedmo poglavlje

Nakon svega što se dogodilo, Marun i Ljutiša nastavili su živjeti na krčevini. Promijenili su se i postali poštteni i vrijedni ljudi. Osnovali su svoje obitelji, odgojili djecu i unuke te nastavili čuvati sveti oganj, koji se više nikada nije smio ugasiti.

Pokazalo se da se Bjesomar s razlogom bojava Potjeha. Iako je Potjeh poginuo tražeći istinu, njegova smrt na kraju je promijenila Maruna i Ljutišu. Oni su se oslobodili utjecaja malih bjesova i ponovno postali dobri ljudi. Tako je na krčevini ostao živjeti pošten narod koji je čuvao dobrotu i sveti oganj.

Bjesomar se jako naljutio jer njegov plan nije uspio. Kad su mu bjesovi donijeli Potjehov prazan kožuh i ispričali što se dogodilo, kaznio ih je tako da im je odrezao rogove. Time ih je osramotio pred svim ostalim bjesovima.

Na kraju je najveći gubitnik bio upravo Bjesomar. Na krčevini je i dalje gorio sveti oganj, zbog kojega mu je smetao dim i nije se usudio približiti dobrim ljudima. Od svega što je želio postići ostao mu je samo Potjehov prazan kožuh, dok je Potjeh zauvijek ostao u zlatnom dvoru Svarožića zajedno sa svojim djedom.

TUMAČ RIJEČI

Blagosloviti – poželjeti nekome dobro i sreću.

Božanstvo – biće za koje su ljudi nekada vjerovali da ima veliku moć, bog.

Bjes – zlo šumsko biće iz hrvatskih narodnih priča.

Bjesomar – gospodar svih bjesova.

Čudesan – neobičan, kao iz bajke.

Dozivati – glasno zvati nekoga.

Dvor – velika i lijepa palača.

Gorko plakati – jako tužno plakati.

Gospodar – onaj koji vlada ili zapovijeda.

Istina – ono što je stvarno i točno.

Iz prikrajka – skriveno, tako da te nitko ne vidi.

Kožuh – odjeća napravljena od životinjske kože i krzna.

Koliba – mala jednostavna kuća, najčešće od drveta.

Krčevina – očišćen dio šume na kojem ljudi mogu živjeti ili obrađivati zemlju.

Nepodopština – nestašluk ili loše djelo.

Neprospavana noć – noć u kojoj netko nije spavao.

Oganj – vatra.

Ogriješiti se o nekoga – učiniti nekome nešto loše ili nepravedno.

Ometati – smetati nekome u onome što radi.

Plijen – životinja ili stvar koja je ulovljena ili osvojena.

Poskliznuti se – izgubiti ravnotežu jer je tlo sklisko.

Pčelinjak – mjesto gdje se nalaze košnice s pčelama.

Poginuti – izgubiti život.

Pokraj – pored, blizu.

Prekoriti – ukoriti, reći nekome da je učinio nešto loše.

Prezimiti – preživjeti zimu.

Prokleti – poželjeti nekome nešto loše.

Proplanak – ravno, otvoreno mjesto u šumi.

Pukotina – uski otvor ili raspuklina u kamenu ili zemlji.

Ratovanje – borba između vojski, vođenje rata.

Rob – osoba koja nije slobodna i mora raditi za drugoga.

Sjajan – vrlo blistav, pun svjetlosti.

Skakavac – kukac koji skače.

Smišljati – razmišljati kako nešto napraviti.

Spriječiti – učiniti da se nešto ne dogodi.

Sumpor – žuta tvar neugodnog mirisa koja se nalazi u prirodi.

Svarožić – staroslavenski bog Sunca i svjetlosti.

Šaptati – govoriti vrlo tiho.

Utopiti se – umrijeti u vodi.

Uzalud – bez uspjeha, bez rezultata.

Uzvratiti ljubav – voljeti nekoga i pokazati mu ljubav koju je i on pokazao tebi.

Vojska – skupina ljudi koji brane svoju zemlju ili ratuju.

Zadaća – posao ili zadatak koji netko mora izvršiti.

Zaobići – proći pored nečega ili nekoga, a ne prići.

Zapomaganje – glasno dozivanje pomoći.

Zdenac – duboka rupa iz koje se uzima voda; bunar.

Zvijezde – svijetla nebeska tijela koja vidimo noću na nebu.

RIBAR PALUNKO I NJEGOVA ŽENA

Prvo poglavlje

Ribar Palunko živio je sam u maloj kući uz more. Bio je siromašan i svaki je dan lovio ribu samo koštanom udicom. Ulovio bi malo ribe, dovoljno samo da preživi. Zbog toga nije bio

sretan. Često je razmišljao kako bi volio biti bogat i živjeti u raskoši poput velikaša o kojima je slušao.

Odlučio je tri dana i tri noći sjediti u svom čamcu na moru bez hrane i bez ribolova. Nadao se da će mu se zbog toga ispuniti želja. Trećega jutra iz mora se pojavila Zora-djevojka u srebrnom čunu. Rekla mu je da joj je spasio ribice jer ih nije lovio te ga upitala što želi. Palunko je odgovorio da želi pobjeći od siromaštva. Zora-djevojka rekla mu je da ode kući jer ga ondje čeka ono što mu treba.

Kad se vratio, pred kućom je susreo siromašnu djevojku koja nije imala nikoga na svijetu. Zamolila ga je da je uzme za ženu. Palunko nije znao je li to sreća koju mu je poslala Zora-djevojka, ali je ipak pristao. Sljedećih dana njihov se život nije promijenio. Palunko je lovio ribu, a njegova žena skupljala je biljke za jelo. Navečer bi zajedno večerali.

Žena je svake večeri pričala Palunku zanimljive priče o kraljevima, dvorovima, zmajevima i velikom bogatstvu. Palunko je uživao slušajući te priče. Pomislio je da njegova žena sigurno zna put do velikoga blaga ili do Morskoga Kralja. Zato je strpljivo čekao da mu otkrije tu tajnu.

Prošle su dvije godine i dobili su sina Vlatka. Iako je žena i dalje pričala lijepe priče, njihov je život ostao jednako siromašan. Jedne večeri Palunku je dosadilo čekati. Naljutio se i naredio ženi da ga odvede do Morskoga Kralja. Žena mu je objasnila da nije vila i da ne zna put do njegova dvora. Rekla je da priče izmišlja samo kako bi ga razveselila. Palunko joj nije povjerovao te ju je prisilio da zajedno krenu tražiti put do Morskoga Kralja.

Ujutro su krenuli svaki na svoju stranu uz morsku obalu. Žena je sa sobom povela maloga Vlatka. Dugo je hodala, ali nije pronašla put. Jednoga dana zaspala je od umora. Kad se probudila, njezina sina više nije bilo. Od velike tuge izgubila je govor i postala nijema.

Vratila se kući, a sljedećega dana vratio se i Palunko. Ni on nije pronašao put do Morskoga Kralja. Od tada je u njihovoj kući zavladala velika tuga. Žena je nijemo radila, a Palunko je bio nesretan. Nakon nekog vremena ponovno je otišao na more i tri dana postio. Zora-djevojka opet se pojavila i pitala ga što sada želi. Umjesto da zatraži povratak sina ili da njegova žena ponovno progovori, Palunko je ponovno zamolio da ga odvede do Morskoga Kralja. Zora-djevojka pokazala mu je put i upozorila ga da se, ako ode u Morsko Kraljevstvo, više neće moći vratiti na zemlju. Palunko nije mario za upozorenje. Sjeo je u čamac i krenuo prema nepoznatom moru, uvjeren da će ondje pronaći bogatstvo i sreću.

Drugo poglavlje

Dok je Palunko bio u Morskom Kraljevstvu, njegova je žena ostala sama kod kuće. Svake je večeri pripremala večeru za muža, iako se nije vraćao. Nakon večere razmrsila bi kudjelju, a ujutro bi uzela hranu, kudjelju i dvojnice te otišla u krš. Ondje bi svirala. Zmije i zmijići dolazili su jesti hranu, a galebovi su uzimali kudjelju za svoja gnijezda. Tako je žena svaki dan činila dobro životinjama i strpljivo čekala mužev povratak.

Kad je prošlo mnogo vremena, ponovno je otišla na majčin grob. Ondje joj se pojavila košuta i rekla da može pomoći Palunku. Objasnila joj je da u nepoznatom moru živi veliki lubin sa zlatnom perajom i zlatnom jabukom. Ako ga ulovi, pomoći će svome mužu. Rekla joj je i da će na putu morati proći kroz tri opasne pećine. U prvoj živi golema zmija koja stvara velike valove, u drugoj velika ptica koja stvara buru, a u trećoj zlatna pčela koja stvara munje.

Žena je uzela čamac, udicu i dvojnice te krenula na put. Kada je stigla do prve pećine, zasvirala je u dvojnice. Odmah su došle zmiје kojima je prije davala hranu. Zamolile su svoju majku da propusti ženu. Zmija joj je najprije ponudila zlato i bisere, ali je žena odbila. Rekla je da želi samo proći dalje kako bi pomogla Palunku. Zmije su uspavale svoju majku i žena je sigurno prošla kroz prvu pećinu.

Kod druge pećine zasvirala je ponovno. Doletjeli su galebovi kojima je davala kudjelju. I oni su zamolili svoju majku da propusti ženu. Ptica joj je ponudila da joj vrati glas, ali žena ni to nije prihvatila. Rekla je da joj je važnije pomoći mužu nego sebi. Galebovi su uspavali svoju majku i žena je prošla i drugu pećinu.

U trećoj pećini žena je uhvatila zlatnu pčelu svojim rukavom. Pčela ju je zamolila da je pusti i pokazala joj je Zora-djevojku koja je u srebrnom čunu vozila njezina sina Vlatka. Majka je bila presretna što ga je ponovno vidjela, ali nije mogla doći do njega. Zlatna pčela ponudila joj je da je odvede do sina ako je oslobodi. Žena je ipak odlučila nastaviti svoj put kako bi spasila Palunka. Tek tada od velike tuge i ljubavi ponovno je mogla govoriti. Pričekala je noć i na mjesecini zaplovila prema nepoznatom moru kako bi ulovila velikoga lubina.

Treće poglavlje

Dok je Palunkova žena tražila velikoga lubina, u Morskom Kraljevstvu mali je Vlatko naredio Palunku da mu isplete uzde kako bi ga sljedećega dana vukao u kolicima. Tada je Palunko shvatio koliko je pogriješio. Odlučio je pobjeći zajedno sa svojim sinom. Pričekao je da svi zaspu, privezao zlatnu kolijevku sa sinom na svoja leđa i tiho izašao iz dvora. Zatim je s djetetom zaplivaо prema površini mora.

Put je bio vrlo težak. Palunko je bio umoran jer je nosio i sina i tešku zlatnu kolijevku. U isto vrijeme njegova je žena u nepoznatom moru čekala da ulovi velikoga lubina. Odjednom je osjetila da je nešto zapelo za njezinu udicu pa je počela vući. Najprije je ugledala zlatnu kolijevku, zatim svoje dijete, a na kraju Palunka. Kad su se prepoznali, bili su presretni što su ponovno zajedno.

Odmah su sjeli u čamac i krenuli prema svojoj kući. Međutim, Vlatku je ispala zlatna jabuka u more. Jabuka je pala pred Morskoga Kralja koji se probudio i shvatio da su Palunko i dječak pobjegli. Odmah je poslao Morske Djevice i druge svoje sluge da ih uhvate. More se uzburkalo, zapuhao je jak vjetar i činilo se da neće uspjeti pobjeći.

Kad je opasnost bila najveća, Palunko je pozvao Zora-djevojku u pomoć. Ona se pojavila i Palunkovoj ženi darovala vezeni rubac i iglu. Rubac se pretvorio u veliko jedro, a igla u kormilo. Zahvaljujući tome njihov je čamac postao vrlo brz. Što su valovi i vjetar bili jači, čamac je sve brže plovio prema obali.

Kad su stigli blizu svoje kuće, Morske Djevice i oluja više ih nisu mogle pratiti. Čamac je udario u obalu i razbio se, a jedro, kormilo i zlatna kolijevka nestali su u moru. Palunko, njegova žena i mali Vlatko sretno su izašli na kopno i vratili se svojoj kući.

Te su večeri zajedno večerali skromnu večeru od lobode. Palunko je napokon shvatio da pravo bogatstvo nisu zlato ni raskoš, nego njegova obitelj. Od tada su živjeli zajedno i više nisu tražili bogatstvo u dalekim krajevima. Priča kaže da dvojnice i danas podsjećaju ljude na Palunka i njegovu vjernu ženu, koja je svojom ljubavlju i hrabrošću spasila cijelu obitelj.

TUMAČ RIJEČI

Biser – tvrda, sjajna kuglica koja nastaje u školjkama i koristi se za nakit.

Blago – veliko bogatstvo ili vrijedne stvari.

Bura – vrlo jak i hladan vjetar.

Čamac – malo plovilo za vožnju po vodi.

Čun – mali drveni čamac.

Dvor – velika i lijepa palača.

Dvojnice – narodno glazbalo s dvije spojene svirale.

Galeb – morska ptica.

Gnijezdo – mjesto gdje ptice žive i odgajaju mlade.

Grob – mjesto gdje je pokopana umrla osoba.

Igla – tanki metalni predmet kojim se šiva.

Jedro – veliko platno na brodu koje hvata vjetar i pokreće brod.

Kolijevka – mali krevet za bebu.

Koštana udica – udica napravljena od kosti kojom se lovi riba.

Košuta – ženka jelena.

Kormilo – dio broda ili čamca kojim se upravlja smjerom plovidbe.

Kraljevstvo – zemlja kojom vlada kralj.

Krš – kamenito područje s malo zemlje i biljaka.

Kudjelja – vlakna lana ili konoplje od kojih se izrađuju niti i tkanina.

Lubin – vrsta morske ribe.

Mjesečina – svjetlost Mjeseca tijekom noći.

Munja – snažno svjetlo koje se pojavljuje za vrijeme oluje.

Nijem – osoba koja ne može govoriti.

Obala – dio kopna uz more, rijeku ili jezero.

Oluja – jako nevrijeme s vjetrom, kišom ili grmljavinom.

Palunko – ribar i glavni lik ove priče.

Pećina – prirodna šupljina u stijeni.

Peraja – dio tijela ribe kojim pliva.

Postiti – neko vrijeme ne jesti ili jesti vrlo malo.

Površina mora – gornji dio mora.

Raskoš – vrlo bogat i luksuzan način života.

Rubac – komad tkanine koji se nosi na glavi ili oko vrata.

Siromaštvo – stanje kada netko nema dovoljno novca ni stvari za život.

Sluge – ljudi koji rade za nekoga i izvršavaju njegove naredbe.

Strpljivo – mirno čekati bez ljutnje.

Udica – metalna kukica kojom se lovi riba.

Upozorenje – poruka koja nekoga upozorava na opasnost.

Uzde – remenje kojim se upravlja konjem ili drugom životinjom.

Val – veliki pokret mora.

Velikaš – vrlo bogat i važan čovjek.

Vila – čarobno biće iz narodnih priča.

Zaploviti – krenuti čamcem ili brodom po vodi.

Zora-djevojka – čudesno biće koje predstavlja zoru i pomaže ljudima.

Zlatna jabuka – čarobna jabuka od zlata iz priče.

Zmijić – mala zmija.

REGOČ

Prvo poglavlje

Jedne ljetne noći vile su sišle s oblaka kako bi jahale konje koji su pasli na livadi. Među njima bila je i mala vila Kosjenka, koja je prvi put došla na Zemlju. Ona je odabrala najbržega vranca. Konj je odjurio toliko daleko da je Kosjenku odveo u nepoznate krajeve.

Na putu je Kosjenka vidjela mnogo lijepih mjesta. Najviše su joj se svidjeli velika šuma, dva zlatna polja, dva bijela sela i velika rijeka. Međutim, konj nije htio stati. Nakon sedam dana i sedam noći stigli su u pusti grad Legen, u kojem je uvijek vladala velika hladnoća.

Ondje je Kosjenka upoznala golemoga čovjeka po imenu Regoč. Bio je toliko velik da je izgledao poput tornja. Već tisuću godina živio je sam u Legenu i brojao kamenje gradskih zidina. Kosjenki je bilo žao što živi na tako hladnom i pustome mjestu. Nagovorila ga je da pođe s njom i upozna svijet. Regoč je pristao. Kosjenka je čarobnim biserom stvorila malu košaru u kojoj je sjedila, a Regoč ju je objesio na svoje uho i tako nosio sa sobom.

Prije nego što su krenuli, Kosjenka je poželjela vidjeti što se nalazi ispod zemlje. Regoč je snažno udario nogom o tlo i otvorio put u podzemlje. Ondje su pronašli mnoge stare i vrijedne stvari: blago, oružje i dragocjenosti. Dok je razgledavala ta čuda, Kosjenka je pomaknula mali štap koji je držao veliki kameni stup. Stup se srušio, zemlja je zatrpala prolaz i razdvojila Kosjenku i Regoča.

Kosjenka je ostala sama pod zemljom. Shvatila je da ne može izaći pa se pomirila sa svojom sudbinom. Stavila je na glavu staru krunu, uzela štap i legla čekati smrt. U blizini je gorjela samo njezina mala svjetiljka.

Regoč je najprije otišao misleći da ne može pomoći. Nakon nekog vremena primijetio je da mu nedostaje Kosjenka. Tada je shvatio koliko mu je važna. Brzo se vratio, rukama raskopao zemlju i pronašao Kosjenku. Uzeo ju je nježno u svoje dlanove i grijao. Malo po malo Kosjenka se probudila, a njezina svjetiljka ponovno je zasjala. Oboje su bili sretni što su ponovno zajedno.

Nakon toga nastavili su put bez zaustavljanja. Više nisu dirali blago ni druge stvari koje su pronašli pod zemljom. Kad su stigli ispod šume koju je Kosjenka prije vidjela, Regoč je probio zemlju i zajedno su izašli na površinu.

Drugo poglavlje

Kad su Regoč i Kosjenka izašli iz podzemlja, našli su se u šumi između dva sela. Ta su sela bila u svađi zbog zemlje, pašnjaka i drugih stvari. Odrasli su se često svađali, ali djeca iz oba sela zajedno su čuvala ovce, igrala se i bila prijatelji.

Djeca su se najprije uplašila velikoga Regoča, ali ih je dječak Liljo umirio. Rekao je da tako velik čovjek ne može biti zao. Djeca su brzo zavoljela Kosjenku. Zajedno su se igrali, pjevali i veselili. Kosjenka je čarobnim biserima stvarala darove i igračke za svu djecu. Na kraju je potrošila sve svoje bisere jer je željela usrećiti svoje nove prijatelje.

Ubrzo je Liljo ispričao Regoču da će se dogoditi velika nesreća. Ljudi iz jednoga sela probušili su nasip rijeke kako bi potopili drugo selo. Međutim, voda je počela prijetiti objema selima. Rijeka se izlila, poplavila polja i približavala se kućama. Ljudi su paničarili, a djeca su molila Regoča da ih spasi.

Regoč je u naručje uzeo Kosjenku, Lilju i svu djecu te ih odnio do nasipa. Pokušao je svojim tijelom zatvoriti veliku rupu, ali je voda bila prejaka. Tada se Kosjenka dosjetila da Regoč sjedne leđima u otvor nasipa. Regoč je to učinio i voda je odmah prestala teći kroz rupu. Zatim je zemljom zatrpao nasip i potpuno ga popravio.

Iako je voda zaustavljena, oba su sela bila poplavljena. Djeca nisu znala kako će dalje živjeti. Tada je Liljo predložio Regoču da probije zemlju kako bi voda otišla u podzemlje. Regoč je snažno udario o tlo i otvorio veliki prolaz. Zemlja je upila svu vodu, a sela, polja i livade ponovno su se pojavili.

U poplavi su stradali svi odrasli koji su zbog mržnje željeli uništiti drugo selo. Preživjeli su samo stari djed i baka jer su se na vrijeme sklonili na tavan. Oni su preuzeli brigu o djeci i naučili ih kako obrađivati zemlju i živjeti u slozi. Djeca su odlučila napraviti jedno zajedničko selo kako se više nikada ne bi svađala.

Kosjenka je ostala živjeti među njima u prekrasnoj kuli okruženoj vrtom. Svake večeri zajedno s Liljom i djecom pjevala je, plesala i veselila se. Regoč se vratio u svoj pusti grad Legen. Ondje je ponovno brojao kamenje i molio se da više nikada ne napusti svoj dom, dok je duboko pod zemljom zauvijek zadržao rijeku Zlovodu kako više nikada ne bi donijela nesreću ljudima.

TUMAČ RIJEČI

Biser – sjajna kuglica koja nastaje u školjki i koristi se za nakit.

Blago – veliko bogatstvo ili vrijedne stvari.

Čaroban – ima čudesnu, neobičnu moć.

Dragocjenosti – vrlo vrijedni predmeti.

Golem – vrlo velik.

Grad Legen – stari i pusti grad u kojem živi Regoč.

Grijati – davati toplinu.

Košara – pletena posuda u koju se nešto stavlja ili nosi.

Kosjenka – mala vila i jedna od glavnih junakinja priče.

Kruna – ukras koji na glavi nose kraljevi i kraljice.

Kula – visoka građevina.

Livada – travnata površina.

Liljo – dječak koji pomaže Regoču i Kosjenki.

Nasip – visoki zid od zemlje koji zadržava vodu.

Naručje – prostor u rukama kada nekoga nosimo ili grlimo.

Obrađivati zemlju – saditi biljke i brinuti se o poljima.

Oružje – predmeti koji služe za borbu.

Pašnjak – mjesto gdje pasu životinje.

Podzemlje – prostor ispod površine zemlje.

Poginuti – izgubiti život.

Poplava – kada voda prekrije kopno.

Površina zemlje – gornji dio tla po kojem hodamo.

Preživjeti – ostati živ nakon opasnosti.

Prolaz – put kojim se može proći.

Probušiti – napraviti rupu.

Razdvojiti – odvojiti jedno od drugoga.

Regoč – veliki div i glavni junak priče.

Sudbina – ono što se nekome dogodi u životu.

Svađa – prepirka ili sukob među ljudima.

Svjetiljka – predmet koji daje svjetlost.

Štap – dugi komad drveta koji služi kao oslonac ili alat.

Tavan – prostor ispod krova kuće.

Tlo – zemlja po kojoj hodamo.

Toranj – vrlo visoka građevina.

Upiti – primiti u sebe, kao što zemlja upija vodu.

Vila – čarobno biće iz narodnih priča.

Vranac – crni konj.

Zatrpati – prekriti zemljom ili drugim materijalom.

Zidine – debeli kameni zidovi oko grada ili utvrde.

Zlovoda – rijeka iz priče koja je izazvala veliku poplavu.

Žrtvovati – odreći se nečega važnog kako bi pomogao drugima.

ŠUMA STRIBOROVA

Prvo poglavlje

Jedan je mladić jednoga dana otišao u šumu Striborovu po drva. Nije znao da je ta šuma začarana i da se u njoj događaju čudesne stvari. Dok je odmarao na panju, iz njega je izašla zmija i počela se umiljavati oko njega. Mladić je u šali rekao da bi je mogao ponijeti kući. Tada se zmija pretvorila u lijepu djevojku i zamolila ga da se oženi njome. Mladić je bio dobar i nije znao da je djevojka zapravo začarana zmija, pa ju je odveo kući.

Kod kuće su živjeli mladić i njegova stara majka. Kad je majka ugledala djevojku, odmah je shvatila da se iza njezine ljepote skriva zmija. Upozorila je sina, ali joj on nije vjerovao. Pomislio je da je njegova majka zla i počeo ju je odbacivati. Ubrzo su se mladić i djevojka vjenčali.

Nova je snaha bila zločesta i bezosjećajna. Svaki je dan davala starici teške i opasne zadatke. Jednom ju je poslala na visoku liticu po snijeg, a drugi put na zaleđeno jezero da ulovi ribu. Sin je uvijek stajao na ženinoj strani i nije branio svoju majku. Starica je sve podnosila u tišini i nije željela govoriti Bogu koliko je njezin sin postao nepravedan.

Jednoga dana snaha nije dopustila baki ni da zakrpa sinovu košulju. Tada je starica od tuge prvi put zamolila Boga za pomoć. Ubrzo je susrela siromašnu djevojčicu kojoj je bio poderan rukav. Starica joj je ljubazno zašila odjeću, a djevojčica joj je zauzvrat poklonila svežanj luči za potpalu vatre.

Te je večeri sin sa ženom otišao u goste, a baka je ostala sama kod kuće. Kad je zapalila vatru lučima koje je dobila, iz plamena su izašli mali kućni duhovi koji su se zvali Domaći. Veselo su plesali, pjevali i razveselili staricu. Kad im je ispričala kako se njezina snaha ponaša, jedan od njih, Malik Tintilinić, smislio je način kako će pokazati svima da je snaha zapravo začarana zmija.

Drugo poglavlje

Malik Tintilinić rekao je baki da će pronaći način kako razotkriti snahu. Te je noći donio svračja jaja i stavio ih pod kokoš umjesto kokošnjih jaja. Nitko nije primijetio što je učinio.

Kad je došlo vrijeme da se izlegu pilići, snaha je pozvala susjede kako bi im pokazala svoje kokoši. Baka je donijela gnijezdo, ali iz njega su iskočili mali svračići. Kad ih je ugledala, snaha je zaboravila da je čovjek i potrčala za njima. Tada je isplazila svoj dugi zmijski jezik. Svi su shvatili da je ona zapravo začarana zmija.

Majka je rekla sinu da sada i sam vidi istinu te da pošalje ženu odakle je došla. Međutim, sin ni tada nije vjerovao svojoj majci. Umjesto toga optužio je majku da je vještica i istjerao ju je iz kuće. Starica je uzela malo kruha i nekoliko luči te sama otišla u hladnu zimsku noć.

Kad se udaljila od kuće, zapalila je vatru kako bi se ugrijala. Iz plamena su ponovno izašli Domaći. Baka im je ispričala što se dogodilo, a Malik Tintilinić predložio je da zajedno odu do Stribora, gospodara začarane šume. Domaći su doveli jelena i vjeverice pa su zajedno krenuli kroz noć. Za njima su izdaleka išli sin i njegova žena.

Kad su stigli u šumu Striborovu, Stribor je saslušao bakinu priču. Rekao joj je da može ponovno postati mlada i vratiti se u svoje djetinjstvo. Tada bi živjela sretno i zaboravila sve svoje nevolje, pa i svoga sina.

Baka je najprije bila sretna zbog te ponude, ali je zatim upitala što će biti sa sinom. Kad je čula da bi ga morala zauvijek zaboraviti, odbila je Striborovu ponudu. Rekla je da joj je draže ostati u svojoj nevolji i znati da ima sina nego biti sretna bez njega.

U tom je trenutku nestala čarolija šume Striborove. Snaha se ponovno pretvorila u zmiju i pobjegla u svoju rupu. Sin je shvatio koliko je pogriješio. Zamolio je majku za oprost i odveo je kući. Kasnije se oženio dobrom i siromašnom djevojkom koja je baki darovala luči. Od tada su svi živjeli sretno zajedno, a Malik Tintilinić često ih je posjećivao tijekom zimskih večeri.

Treće poglavlje

Domaći su baku odveli do Stribora, gospodara začarane šume. Sin i njegova žena krišom su ih pratili. Stribor je saslušao bakinu priču i rekao da će joj pomoći. Pokazao joj je njezino rodno selo u kojem je sve bilo veselo kao nekada dok je bila mlada.

Stribor je rekao baki da može ponovno postati mlada. Trebala je samo ući u selo i zauvijek bi zaboravila sve svoje nevolje. Međutim, tada bi zaboravila i svoga sina. Baka se dugo zamislila. Na kraju je odlučila da ne želi biti sretna ako mora zaboraviti svoje dijete. Rekla je da joj je draže ostati u svojoj nesreći nego živjeti bez sina.

Čim je to izgovorila, nestala je čarolija šume Striborove. Stribor, Domaći i čudesni dvorovi nestali su, a snaha se ponovno pretvorila u zmiju i pobjegla u šumu. Sin je shvatio koliko je pogriješio što nije vjerovao svojoj majci. Pokajao se, zamolio ju je za oprost i odveo je kući.

Majka mu je oprostila jer ga je voljela. Nakon nekog vremena sin se oženio dobrom i skromnom djevojkom koja je baki poklonila luči. Od tada su svi živjeli sretno i u slozi. Malik Tintilinić i ostali Domaći često su ih posjećivali tijekom zimskih večeri i donosili veselje u njihov dom.

TUMAČ RIJEČI

Bezosjećajan – onaj koji ne pokazuje suosjećanje ni brigu za druge.

Čarolija – neobična, čudesna moć.

Čudesan – neobičan i čaroban.

Domaći – mali kućni duhovi koji pomažu dobrim ljudima.

Gnijezdo – mjesto gdje ptice polažu jaja i odgajaju mlade.

Jelen – velika šumska životinja s rogovima.

Krišom – tako da drugi ne vide ili ne primijete.

Litica – vrlo strma i visoka stijena.

Luči – tanke drvene cjepanice koje služe za paljenje vatre.

Malik Tintilinić – jedan od Domaćih koji pomaže baki.

Nepravedan – onaj koji ne postupa pošteno.

Nevolja – velika briga, problem ili nesreća.

Odbacivati – ne prihvaćati nekoga ili se loše odnositi prema njemu.

Ognjište – mjesto u kući gdje gori vatra.

Oprostiti – prestati se ljutiti na nekoga zbog njegove pogreške.

Panj – donji dio stabla koji ostane nakon što se stablo posiječe.

Plamen – gorući dio vatre.

Podzemlje – prostor ispod površine zemlje.

Pokajati se – priznati da si pogriješio i žaliti zbog toga.

Pretvoriti se – postati nešto drugo.

Prikriti – sakriti da se nešto vidi ili zna.

Razotkriti – otkriti istinu o nekome ili nečemu.

Rodno selo – selo u kojem je netko rođen.

Skroman – onaj koji nije ohol i ne traži mnogo.

Snaha – žena nećijega sina.

Stribor – gospodar začarane šume.

Šuma Striborova – čarobna šuma u kojoj se događaju neobične stvari.

Svežanj – više stvari povezanih zajedno.

Svračja jaja – jaja koja snese svraka.

Svračići – mlade svrake.

Umiljavati se – pokazivati nježnost kako bi se nekome svidio.

Vještica – žena za koju se vjeruje da ima čarobne moći.

Vjeverica – mala šumska životinja s dugim repom.

Zaćaran – pod djelovanjem čarolije.

Zaleđeno jezero – jezero čija je površina prekrivena ledom.

Zmija – duga životinja bez nogu koja puže.

Zmijski jezik – dugačak, račvast jezik kakav imaju zmije.

BRATAC JAGLENAC I SESTRA RUTVICA

Prvo poglavlje

Nekada davno neprijatelji su napali grad u kojem je živjela dobra i plemenita kneginja. Nije imala dovoljno vremena okupiti svoju vojsku pa je tijekom noći pobjegla sa svojim malim sinom. Putovala je sve do strašne Kitež-planine. U toj je planini živio posljednji Zmaj Ognjeni, a služilo ga je sedam vila Zatočnica. Zbog toga su se svi ljudi bojali toga mjesta.

Pod planinom je živjela mlada pastirica Milojka. Čuvala je ovce i stanovala u maloj kolibi. Kneginja ju je zamolila da preko dana sakrije nju i njezina sina kako ih neprijatelji ne bi pronašli. Milojka ih je primila, dala im mlijeka i sakrila ih u svojoj kolibi.

Kad je ponovno pala noć, kneginja je nastavila put. Prije odlaska skinula je svoj zlatni pojas i zlatni križić koji je pripadao njezinu sinu. Zamolila je Milojku da ih čuva dok se jednoga dana ne vrati. Rekla je da će tada ponovno živjeti u svome gradu. Milojka je obećala da će vjerno sačuvati pojas i križić jer je znala koliko su važni.

Drugo poglavlje

Prošlo je mnogo godina, ali se kneginja nikada nije vratila. Ljudi nisu znali što se dogodilo njoj i njezinu sinu. Neprijatelji su osvojili njezin grad, a vojnici koji su je trebali braniti izdali su je.

Milojka je cijelo vrijeme čuvala zlatni pojas i križić. Mnogi bogati mladići željeli su je oženiti zbog toga velikoga blaga, ali ih je sve odbila. Govorila je da pojas i križić nisu njezini i da ih mora sačuvati za prave vlasnike.

Na kraju se udala za siromašnoga i poštenoga mladića kojemu nije bilo stalo do zlata. Živjeli su skromno i često nisu imali dovoljno hrane, ali nikada nisu pomislili prodati ono što su čuvali. Dobili su dvoje djece – djevojčicu Rutvicu i dječaka Jaglenca.

Kad su se roditelji teško razboljeli, Milojka je prije smrti dala Rutvici zlatni pojas, a Jaglencu zlatni križić. Rekla im je da uvijek budu zajedno i da čuvaju ono što im je ostavila. Ubrzo je umrla, a djeca su ostala sama na svijetu.

Treće poglavlje

Dan nakon što su pokopali Milojku, Rutvica i Jaglenac sjedili su ispred kolibe i čekali majku. Odjednom je iz planine doletio veliki orao. Zgrabio je Rutvicu za zlatni pojas i odnio je visoko prema Kitež-planini.

Na putu je orao preletio mjesto gdje je živjelo sedam vila Zatočnica. One su htjele da orao spusti djevojčicu kako bi odlučile što će s njom učiniti. Međutim, orao nije poslušao vile nego je nastavio letjeti prema svome gnijezdu.

Kad su letjeli iznad vrha planine, Rutvica je ugledala malo sveto jezero s otočićem i starom crkvicom. Sjetila se svoje majke i rukom dotaknula zlatni pojas. Pojas se otkopčao pa je Rutvica ispala iz orlovih kandži ravno u jezero. Uspjela je doplivati do otočića i ponijeti pojas sa sobom.

Orao nije mogao doći do svetoga mjesta pa je odletio. Rutvica je ostala sama na otočiću pokraj crkvice. Bila je sigurna jer zle sile nisu mogle prijeći svetu granicu oko jezera, ali nije znala kako će se ikada vratiti kući.

Četvrto poglavlje

Nakon Milojkina pogreba ljudi su vidjeli da je orao odnio Rutvicu. Rekli su da će se lakše pobrinuti samo za Jaglencu nego za oboje djece. Međutim, nitko se nije stvarno brinuo za njega. Nitko mu nije dao ni vode, iako je bio žedan.

Jaglenac je ušao u kuću kako bi zamolio malo vode, ali bio je još vrlo malen pa ga odrasli nisu razumjeli. Sam je pronašao vrč, napio se vode i izašao iz kuće. Shvatio je da je ostao sasvim sam.

Odlučio je potražiti svoju sestru. Krenuo je putem kojim je vidio da je orao odnio Rutvicu. Pratio je sunce i hrabro hodao prema Kitež-planini. Nitko ga nije zaustavio niti upozorio da je planina puna opasnosti.

Peto poglavlje

Jaglenac je stigao do Kitež-planine i počeo se penjati. Nije se bojao jer mu se u životu nikada nije dogodilo ništa loše. Njegova ga je majka uvijek čuvala i učila dobroti, pa nije znao što znači pravi strah.

Na putu su ga ugledale vile Zatočnice. Obradovale su se jer su mislile da će lako uhvatiti tako maleno dijete. Okružile su ga i jedna ga je pokušala primiti za ruku. Međutim, na Jaglenčevu vratu visio je zlatni križić pa ga nijedna vila nije smjela dotaknuti.

Zatočnice su smislile novu zamku. Jedna ga je namamila prema skrivenoj jami punoj oštrih kolaca. Jaglenac nije znao da je jama opasna pa je stao na granje koje ju je prekrivalo i pao unutra.

Bio je tako malen i lagan da je pao na lišće koje je prekrilo kolce. Nije se ozlijedio. Pomislio je da je vrijeme za odmor pa je mirno zaspao. Zatočnice su bile ljute jer im plan nije uspio. Odlučile su izazvati veliku oluju kako bi ga voda odnijela i utopila.

Šesto poglavlje

Za to vrijeme Rutvica je sjedila na otočiću pokraj stare crkvice. Nedostajao joj je brat i stalno je mislila na njega. Odjednom je vidjela kako se iznad planine skupljaju tamni oblaci. Zatočnice su stvarale snažnu oluju.

Rutvica je osjetila da je netko u opasnosti. Ušla je u staru crkvicu, pomolila se Bogu i počela zvoniti crkvenim zvonom. Zvuk zvona uplašio je Zatočnice pa su pobjegle i oluja je brzo prestala.

Međutim, jaka kiša već je stvorila veliku bujicu koja je stigla do jame u kojoj je spavao Jaglenac. Voda ga je podigla zajedno s granjem na kojem je ležao i ponijela niz planinu. Nakon nekog vremena granje se zaustavilo na jednom grmu. Jaglenac se probudio, popeo na grm i ostao potpuno neozlijeđen.

Kad se voda povukla, sišao je s grma i nastavio svoj put. Bio je odmoran i sretan jer je vjerovao da će uskoro pronaći svoju sestru Rutvicu.

Sedmo poglavlje

Kad je oluja završila, Zatočnice su ponovno izašle iz svojih skrovišta. Vidjele su da je Jaglenac živ i da veselo nastavlja hodati kroz planinu. Bile su ljute jer ga nisu uspjele ubiti.

Odlučile su poslati veliku medvjedicu da ga napadne. Jedna vila zamolila je medvjedicu da ode na stazu i ubije dječaka. Medvjedica je pristala i krenula prema Jaglencu.

Kad je Jaglenac ugledao medvjedicu, nije se uplašio. Pomislio je da ga želi zagrliti pa je i on raširio svoje ručice. Medvjedica se približila i već ga je htjela zgrabiti.

U tom trenutku njezin mali medvjedić glasno je zaplakao jer ga je ubola osa. Medvjedica je odmah zaboravila na Jaglencu i potrčala svom mladuncu. Ondje se posvađala s vilom koja je uznemirila medvjedića.

Jaglenac je samo gledao što se događa, nasmijao se i mirno nastavio svoj put. Nije ni znao koliko je velika opasnost upravo prošla.

Osmo poglavlje

Zatočnice su se ponovno sastale i smislile novu zamku. Odlučile su otrovati Jaglencu. Jedna vila otišla je ubrati otrovne bobice.

Jaglenac je u međuvremenu ogladnio. Došao je na livadu na kojoj su s jedne strane rasle crvene, a s druge crne bobice. Nije znao da su obje vrste otrovne. Vidio je da vila bere crvene bobice pa je pomislio da su one njezine. Zato je otišao na drugu stranu i pojeo crne bobice.

Nakon toga počelo mu se vrtjeti u glavi i bilo mu je loše. Vila ga je tada ponudila crvenim bobicama jer nije znala da je već pojeo crne. Jaglenac se sjetio da ga je majka učila kako treba prihvatiti hranu kada ga netko ponudi. Zato je pojeo i crvene bobice.

Dogodilo se nešto neobično. Crvene bobice poništile su djelovanje crnih pa je otrov nestao. Jaglenac se odmah osjećao dobro i nastavio je hodati prema vrhu planine. Bio je uvjeren da će ondje pronaći svoju sestru.

Deveto poglavlje

Vila nije mogla vjerovati da je Jaglenac ponovno ostao živ. Vidjela je da se približava svetom jezeru pa je brzo pozvala pticu Bukača. Zamolila ga je da svojom glasnom rikom zaustavi dječaka prije nego što prijeđe svetu granicu.

Bukač je počeo glasno vikati. Njegov je glas odjekivao cijelom planinom. Jaglenac se nije uplašio. Samo se približio ptici kako bi bolje vidio kako tako glasno proizvodi zvuk.

Dok je gledao Bukača, vila je dovela Zmaja Ognjenoga. Zmaj je išao prema Jaglencu i iz nosnica izbacivao vatru. Htio je spaliti dječaka prije nego što stigne do svetoga jezera.

Kad se Zmaj zaustavio da udahne, snažno je puhnuo. Njegov dah pretvorio se u jak vjetar koji je podigao Jaglencu i prebacio ga preko svete granice na sigurno. Zmaj više nije mogao do njega jer nije smio prijeći tu granicu.

Jaglenac se samo nasmijao jer nije znao da mu je život ponovno bio u velikoj opasnosti.

Deseto poglavlje

Rutvica je sjedila ispred stare crkvice na otočiću. Cijelu je noć slušala buku koja je dolazila iz planine. Čula je vile, medvjedicu i Zmaja Ognjenoga. Gledala je kako se u daljini vidi velika vatra.

Odjednom je začula dječji smijeh. Prepoznala je glas svojega brata i glasno ga je zazvala. Jaglenac je odmah odgovorio. Oboje su bili presretni što su se ponovno pronašli.

Jaglenac je brzo prešao preko trave i šaša do otočića. Brat i sestra snažno su se zagrlili. Ispričali su jedno drugome što im se dogodilo otkad su se rastali. Bili su sretni što su ponovno zajedno.

Kad su se malo smirili, sjeli su ispred crkvice. Držali su se za ruke i ubrzo zaspali mirno i sretno.

Jedanaesto poglavlje

Jaglenac i Rutvica nastavili su živjeti na svetom otočiću. Imali su čistu vodu, slatke maline i mnogo cvijeća. Oko njih su letjeli leptiri, a ptice su im pravile društvo. Rutvica se brinula o mlađem bratu i svake večeri pripremala mu je mjesto za spavanje.

Iako im je bilo lijepo, Rutvica se često brinula. Pitala se što će jesti kad prođu maline, kako će preživjeti zimu i hoće li se ikada vratiti svojoj kući.

Jednoga dana došla je najmlađa vila Zatočnica. Željela je zlatni pojas koji je Rutvica nosila oko struka. Obećala joj je da će nju i Jaglenca izvesti iz planine ako joj da pojas.

Rutvica je silno željela otići kući, ali nije zaboravila majčine riječi. Rekla je da pojas ne može dati jer joj ga je ostavila majka. Vila je dolazila svaki dan i ponavljala isto obećanje. Sedam dana pokušavala je nagovoriti Rutvicu, ali djevojčica nije popustila. Na kraju je vila tužno otišla jer nije uspjela dobiti pojas.

Dvanaesto poglavlje

Plemenita kneginja nije poginula. Živjela je u dalekoj zemlji zajedno sa svojim sinom. Nitko nije znao da su oni zapravo kneginja i knežević. Živjeli su skromno, a kneginja je radila kako bi prehranila sebe i sina.

Njezin sin Relja odrastao je u snažnog i hrabrog mladića. Bio je vrlo jak, ali se lako naljutio. Jednoga dana jedan bogati mladić naredio mu je da potraži njegovu izgubljenu ostrugu. Relja se toliko razljutio da ga je zbacio s konja.

Kad se vratio kući, rekao je majci da više ne želi živjeti kao siromah. Tada mu je kneginja ispričala cijelu istinu. Rekla mu je da je on zapravo knežević i da su zlatni pojas i križić ostali kod pastirice Milojke kada su bježali od neprijatelja.

Relja je odlučio pronaći pojas i križić. Uzeo je svoju veliku sablju i krenuo na dugo putovanje prema Kitež-planini kako bi vratio ono što pripada njegovoj obitelji.

Trinaesto poglavlje

Relja je dugo putovao i napokon stigao pod Kitež-planinu. Ondje je saznao da su zlatni pojas i križić kod Milojkine djece, ali da su ih vile odvele u planinu. Saznao je i da je grad njegove majke još uvijek u rukama neprijatelja. To ga je jako razljutilo.

Odlučio je prvo spasiti djecu i pronaći pojas i križić. Ušao je u planinu i ondje pronašao Zmaja Ognjenoga kako spava. Probudio ga je i između njih je započela velika borba. Dugo su se borili, ali je Relja na kraju svojom sabljom pobijedio Zmaja.

Nakon borbe bio je umoran pa je sjeo ispod planine da se odmori. Tada je ugledao vilu Zatočnicu kako plače jer nije uspjela uzeti Rutvičin zlatni pojas. Relja joj je rekao da traži pojas i križić. Vila je odlučila pomoći, ali je u sebi planirala prevariti Relju. Htjela je da on uzme pojas, a zatim da ga ona otme njemu.

Dok su zajedno hodali kroz planinu, vila je Relji otkrila veliku tajnu. Rekla mu je da bi djeca mogla sigurno izaći iz planine kada bi u staroj crkvi zapalila svijeću i kandilo. Njihovo svjetlo zaštitilo bi ih od svih zlih sila. Tako su stigli blizu svetoga jezera.

Četrnaesto poglavlje

Relja se sakrio iza stabla i ugledao Rutvicu i Jaglenca na otočiću. Rutvica je mirno sjedila ispred crkvice, a Jaglenac se igrao u pijesku. Vila je ponovno pozvala Rutvicu i obećala da će nju i brata izvesti iz planine ako joj da zlatni pojas.

Rutvica je opet odbila. Iako je silno željela otići kući, rekla je da ne može dati pojas jer joj ga je ostavila majka. Dok je gledao djevojčicu, Relja je shvatio koliko su ona i njezin brat hrabri i poštenu. Vidio je da čuvaju majčin dar unatoč svim opasnostima.

Tada je izvukao sablju i zaprijetio vili. Rekao joj je da nikada neće nauditi siročadi niti će silom uzeti ono što im je majka povjerila. Vila je uplašena pobjegla natrag u planinu.

Relja je zatim prešao svetu granicu i prišao djeci. Rutvica i Jaglenac odmah su mu povjerovali. Bili su sretni jer su napokon vidjeli čovjeka koji im želi pomoći.

Petnaesto poglavlje

Relja je razgovarao s djecom i razmišljao kako ih sigurno izvesti iz planine. Ispričao im je što mu je vila rekla. Rekao je da će se sam boriti protiv vila, a ako pogine, neka oni zapale svijeću i kandilo te sami izađu iz planine.

Rutvica nije željela da Relja ode u opasnu borbu. Rekla mu je da zajedno odmah zapale svijeću i kandilo jer će ih tako Bog sigurno zaštititi. Objasnila mu je da ih neće spasiti njihova snaga nego Božja pomoć.

Relja se najprije naljutio jer je vjerovao samo u svoju sablju i svoju snagu. Međutim, kad je pogledao Rutvicu i Jaglenca, shvatio je da ih ne želi ostaviti same. Razmislio je o njezinim riječima i odlučio poslušati djevojčicu.

Pristao je da zajedno zapale svijeću i kandilo te da svi zajedno krenu kroz planinu. Tako su se pripremili za put kojim će pokušati sigurno izaći iz Kitež-planine.

Šesnaesto poglavlje

Relja, Rutvica i Jaglenac zapalili su svijeću i kandilo u staroj crkvi. Zatim su zajedno krenuli kroz Kitež-planinu. Jaglenac je nosio zapaljenu svijeću, Rutvica kandilo, a Relja je hodao između njih sa svojom velikom sabljom.

Dok su prolazili planinom, dim svijeće i miris kandila širili su se oko njih. Zbog toga su sve vile Zatočnice počele nestajati. Svaka je umrla na svoj način, ali nijedna nije mogla pobjeći. Tako su zauvijek nestale vile, a s njima i sve druge zle sile koje su živjele u Kitež-planini.

Put je postao siguran i troje putnika sretno je stiglo u dolinu. Rutvica je odvela Relju do svoje stare kolibe. Tek tada se Relja ponovno sjetio da je došao po zlatni pojas i križić.

Sedamnaesto poglavlje

Kad su ušli u kolibu, Rutvica je pronašla malo hrane pa su zajedno jeli. Nakon toga Relja je rekao da mu Rutvica i Jaglenac trebaju dati zlatni pojas i križić jer pripadaju njegovoj obitelji.

Rutvica nije odbila njegovu molbu. Rekla je da su ona i Jaglenac također njegovi jer su ostali sami na svijetu. Kad je Relja rekao da mora odnijeti pojas i križić svojoj majci, Rutvica se obradovala.

Zamolila ga je da dovede svoju majku jer ona i Jaglenac više nemaju majku. Te su riječi jako dirnule Relju. Odlučio je odmah otići po svoju majku kako djeca više ne bi bila sama.

Osamnaesto poglavlje

Relja se nakon dugoga putovanja vratio svojoj majci. Rekao joj je da pođe s njim jer želi da zajedno čuvaju ono što im pripada. Kneginja je putem pitala je li pronašao zlatni pojas, križić i svoju kneževinu.

Relja joj je odgovorio da je pronašao pojas i križić, ali da još nije vratio kneževinu. Rekao je da će joj pokazati nešto što je mnogo važnije.

Nakon sedam dana stigli su do Milojkine kolibe. Ondje su ih čekali Rutvica i Jaglenac. Kneginja ih je radosno zagrlila i izljubila. Zavoljela ih je kao vlastitu djecu i bila je sretna što ih je napokon upoznala.

Devetnaesto poglavlje

Kneginja, Relja, Rutvica i Jaglenac nastavili su zajedno živjeti u dolini. Relja je sagradio novu kamenu kuću. Jaglenac je čuvao ovce, Rutvica se brinula za kuću i vrt, kneginja je prela i šivala, a Relja je radio u polju.

Ljudi iz okolnih sela vidjeli su koliko su kneginja i Relja mudri i dobri. Zato su im dali zemlju i zamolili Relju da bude njihov vođa, a kneginju njihova savjetnica. Zahvaljujući njihovom radu i poštenju, sela su postajala sve bogatija i ljepša.

Za to vrijeme u starom tvrdom gradu nestalo je hrane i bogatstva. Ljudi koji su ondje živjeli postali su pohlepni i lijeni. Na kraju se veliki toranj srušio i grad je ostao prazan.

Stanovnici cijele kneževine tada su zamolili Relju da postane njihov knez. On je pristao jer je želio pomoći svome narodu. Kneginja je bila presretna što je ponovno doživjela mir i sreću.

Kasnije se Relja oženio Rutvicom i postali su knez i kneginja. Jaglenac je odrastao u hrabrog mladića. Često je jahao kroz Kitež-planinu, gdje su ljudi sagradili novu crkvicu na svetom jezeru. Tako su svi zajedno živjeli sretno i u miru.

TUMAČ RIJEČI

kneginja – žena koja vlada kneževinom.

knežević – sin kneza ili kneginje.

kneževina – zemlja kojom vlada knez ili kneginja.

plemenita – dobra, poštena i pravedna.

neprijatelj – osoba koja želi nekome nauditi.

vojska – skupina vojnika koja brani ili napada.

izdati – prevariti nekoga kome si trebao pomoći.

pastirica – djevojka koja čuva ovce.

koliba – mala i jednostavna kuća.

zlatni pojas – ukrasni pojas napravljen od zlata.

križić – mali križ koji se nosi oko vrata.

orao – velika ptica grabljivica.

kandže – oštri nokti ptica ili životinja.

otočić – vrlo mali otok.

crkvica – mala crkva.

sveta granica – mjesto koje zle sile ne mogu prijeći.

zle sile – bića ili moći koje žele činiti zlo.

Zatočnice – vile iz ove priče koje služe Zmaju Ognjenom.

Zmaj Ognjeni – veliki zmaj koji bljuje vatru.

zamka – način da se nekoga uhvati ili prevari.

kolci – zašiljeni drveni štapovi.

oluja – jako nevrijeme s kišom i vjetrom.

bujica – velika i brza voda nakon jake kiše.

skrovište – mjesto gdje se netko skriva.

medvjedica – ženka medvjeda.

mladunac – mlada životinja.

otrovan – opasan za zdravlje ili život.

bobice – mali okrugli plodovi biljaka.

poništiti – ukloniti djelovanje nečega.

Bukač – ptica koja se glasno glasa.

rika – vrlo glasan glas životinje.

nosnice – otvori na nosu kroz koje dišemo.

daljina – mjesto koje je vrlo udaljeno.

zazvati – glasno pozvati nekoga.

maline – malo crveno voće.

nagovoriti – pokušati uvjeriti nekoga da nešto učini.

ostruga – metalni dio na čizmi jahača kojim daje znak konju.

sablja – dugačak zakrivljeni mač.

borba – sukob ili tučnjava.

prevariti – reći ili učiniti nešto kako bi nekoga zavarali.

svijeća – predmet od voska koji gori i daje svjetlost.

kandilo – svjetiljka koja gori u crkvi.

povjeriti – dati nekome nešto važno da čuva.

dolina – niži prostor između brda ili planina.

presti – izrađivati nit od vune ili lana.

savjetnica – osoba koja daje dobre savjete.

pohlepan – želi imati više nego što mu treba.

toranj – visoka građevina.

knez – vladar kneževine.

hrabar – ne boji se opasnosti.

pošten – govori istinu i čini dobro.

vjerno – iskreno i odano.

siroče – dijete koje nema roditelje.

putnik – osoba koja putuje.

zagrliti – obuhvatiti nekoga rukama da pokaže ljubav ili sreću.

prehraniti – osigurati dovoljno hrane za život.

blago – vrlo vrijedne stvari ili veliko bogatstvo.

LUTONJICA TOPORKO I DEVET ŽUPANČIĆA

Prvo poglavlje

Župan Jurina jednoga je dana obilazio svoju županiju kako bi vidio trebaju li ljudi pomoć. Na jednoj livadi ugledao je devet malih javora. Rasli su na suhom mjestu i nisu imali vode. Županu ih je bilo žao pa je naredio ljudima da iskopaju kanal i dovedu potok do njih. Kad je voda stigla do korijenja, rekao je javorima da rastu i budu jaki.

Sve je to promatrao djed Neumijka, koji je živio među oblacima i brinuo se o prirodi. Svakoga je dana donosio rosu, kišu i sunce biljkama. Bio je sretan što je župan pomogao javorima pa je odlučio i sam brinuti o njima. Tako su javori brzo rasli i postali velika stabla. Uz njih je rastao i jedan mali grab, ali je bio mnogo manji od ostalih.

Prošle su tri godine. Župan je ponovno pogledao prema livadi i vidio prekrasne javorove. Tada je tužno pomislio kako bi volio imati devet sinova. U tom trenutku pojavio se djed Neumijka. Rekao je županu da posiječe devet javora i njihove panjeve stavi u devet kolijevki. Dadilje ih trebaju ljuljati do ponoći. Ako to učine, panjevi će se pretvoriti u dječake.

Župan je poslušao savjet. Kad je stigao na livadu, dvorski je naredio da posijeku i mali grab jer je od njega želio napraviti dršku za sjekiru. Te je noći devet panjeva postalo devet prekrasnih dječaka. Župan i njegova žena bili su presretni. Međutim, majka je iznad djece postavila svilene šatore kako bi ih zaštitila od kiše i sunca. Kad je to vidio djed Neumijka, naljutio se. Smatrao je da djeca trebaju odrastati u prirodi, kao što rastu stabla. Zbog toga ih je odlučio više ne obilaziti.

Drugo poglavlje

Mali grab koji su posjekli ostao je kod staroga drvodjelje. Dvorski mu je naredio da od njega napravi dršku za sjekiru. Kad je drvodjelja donio grab kući, svojoj je ženi ispričao što se dogodilo u županovu dvoru.

Baka je uzela grabov panj, stavila ga u drveno korito i cijelu ga večer ljuljala na mjesecini. Oko ponoći zaspala je na trenutak. Kad se probudila, u koritu je ugledala maloga dječaka. Bio je vrlo sitan, ali je odmah počeo govoriti. Zamolio je baku da ga ne nosi u kuću nego da ga ostavi vani na svježem zraku i rosi.

Baka i drvodjelja nazvali su dječaka Toporko jer je od graba trebalo nastati drška za sjekiru. Svake su ga noći ostavljali vani, a djed Neumijka dolazio je razgovarati s njim i učiti ga mnogim mudrim stvarima.

Toporko je odrastao drukčije od županovih sinova. Bio je malen, mršav i vrlo snalažljiv. Dane je provodio u šumi, poznao je životinje i prirodu. Zbog toga ga je baka od milja zvala Lutonjica Toporko.

Jedne mu je noći djed Neumijka ispričao da ima devet braće, župančića, koji su nekada bili javori. Toporko ih je silno poželio upoznati. Djed mu je rekao da oko njihova dvora postoji visok zid, ali mu je otkrio tajnu. Pokazao mu je gdje se nalazi jedan kamen koji može pomaknuti kako bi razgovarao s braćom.

Treće poglavlje

Sljedećega dana Toporko je otišao do zida koji je okruživao županov perivoj. Pronašao je kamen koji mu je pokazao djed Neumijka i počeo kucati po njemu. Župančići su začuli zvuk i prišli zidu. Čuli su kako ih netko zove braćom.

Zajedno su pogurnuli kamen, a Toporko ga je izvana povukao. Otvorio se mali prolaz kroz koji su se prvi put vidjeli. Župančići su bili lijepo odjeveni, a Toporko je nosio staru šubaricu i jednostavnu odjeću.

Toporko im je ispričao da su svi zajedno nekada rasli na istoj livadi. Župančići su se tome jako začudili jer o tome nikada nisu ništa čuli. Dugo su razgovarali i obećali da će se ponovno sastajati na istome mjestu.

Sljedećega dana župan je poveo sinove prvi put izvan dvora da zajedno jašu kroz županiju. Ljudi su ih radosno pozdravljali. Sve je to sa zida promatrao dvorski. Postao je vrlo ljubomoran jer je shvatio da će županovi sinovi jednoga dana preuzeti važne poslove. Odlučio je da će ih ubiti.

Četvrto poglavlje

Dvorski je od svoje žene uzeo sjekiru i krenuo prema starom drvodjelji po dršku koju je od njega naručio. Drvodjelja se jako uplašio jer nije imao grab iz kojega je trebala biti napravljena drška. Međutim, baka je brzo rekla da će drška biti gotova do sutra.

Kad je Toporko došao kući, baka i drvodjelja ispričali su mu što se dogodilo. Toporko je otišao po savjet djedu Neumijki. Kad se vratio, rekao je starcima da se ne boje. Zamolio je drvodjelju da napravi dršku od grabova panja, ali da dobro sačuva njegovo crveno srce.

Zatim je skinuo svoju šubaricu i dao je baki na čuvanje. Napravio je kolut naprijed i pretvorio se natrag u grabov panj. Drvodjelja je od toga panja izradio dršku za sjekiru i odnio je dvorskome.

Dvorski nije ništa posumnjao. Bio je zadovoljan jer je na drški vidio crveno srce po kojemu je prepoznao grab. Nije znao da se u toj dršci zapravo skriva Toporko, koji je odlučio spasiti svoju braću od zlog dvorskoga.

Peto poglavlje

Župančići su živjeli kod djeda Neumijke visoko u planini. Spavali su na kamenu, jeli vrlo malo hrane i svaki dan naporno radili. Ujutro su širili rosu po livadama, pomagali oblacima i pripremali put kojim će sunce izaći. Djed ih je učio kako se brinuti za prirodu i šumu.

Dok su prolazili kroz šumu i planinu, izgubili su svu lijepu odjeću. Najprije su im grane odnijele svilene kape, zatim im je trnje poderalo odjeću, a na kraju su ostali bosí. Kosa im je narasla do ramena. Ipak, nijedan se nije žalio. Napravili su pojaseve od kore drveta i nastavili raditi.

Djed Neumijka bio je zadovoljan jer su sve podnosili bez prigovora. Rekao im je da su naučili tek prvu od sedam mudrosti koje ih čekaju.

Toporku je bilo žao braće. Znao je da će ih djed još dugo zadržati u planini. Zato je odlučio pronaći način da ih odvede kući. Počeo je razmišljati kako pobjeći, a da ih djed Neumijka ne uhvati.

Jednoga dana pitao je djeda kako se može sići s oblaka na zemlju. Djed je mislio da se Toporko samo raspituje iz znatiželje pa mu je objasnio da se to može učiniti samo ako na zemlji postoji nešto tvoje za što se možeš uhvatiti dok prolaziš iznad njega.

Toporko je tada zamolio djeda da ga pusti u šumu po lješnjake. Djed je pristao jer ih je jako volio i nije posumnjao da Toporko nešto planira.

Šesto poglavlje

Dok je Toporko bio u planini, župan Jurina nije prestajao tražiti svoje sinove. Svi su mislili da su poginuli u požaru. Mudraci, vračevi i suci davali su različita objašnjenja, ali nitko nije znao istinu.

Jednoga dana župan je jahao kroz planinu i susreo Toporka. Mali dječak rekao mu je da može pomoći pronaći zločinca koji je oteo župančiče. Zamolio je župana da sutradan okupi sve svoje ljude na velikom zboru. Svatko treba donijeti sjekiru bez drške. Toporko će tada pokazati tko je krivac.

Župan je pristao. Za nagradu je Toporku dao pola vreće najboljih lješnjaka i dopustio mu da ih odnese.

Toporko je zatim otišao baki i rekao joj da ujutro ponese njegovu staru šubaricu na najviše stablo na livadi gdje su nekada rasli javori. Objasnio joj je da će on s braćom letjeti na oblacima i da mu u pravom trenutku pruži šubaricu. Rekao joj je da je čvrsto drži kada se on uhvati za nju.

Nakon toga Toporko se vratio djedu Neumijki. Donio mu je lješnjake, a djed ih je s velikim veseljem pojeo. Toliko se najeo da je čvrsto zaspao i nije primijetio da će ga Toporko prevariti.

Sedmo poglavlje

Prije svitanja Toporko je probudio svoju braću. Dok je djed Neumijka još spavao, svi su sjeli na male oblake i krenuli prema livadi.

Na najvišem stablu već ih je čekala baka sa Toporkovom šubaricom. Kad su oblaci došli blizu, baka je podigla šubaricu. Toporko se uhvatio za nju, a baka ju je snažno povukla prema sebi.

Oblaci su zbog toga počeli padati prema zemlji. Za nekoliko trenutaka sva su djeca sigurno sletjela na livadu. Baka je bila presretna što ponovno vidi Toporka, a župančići su bili sretni jer su se napokon vratili na zemlju.

Toporko nije želio gubiti vrijeme. Rekao je da ih župan čeka na velikom zboru. Svi su zajedno krenuli prema gradu kako bi napokon otkrili tko je pokušao ubiti županove sinove.

Osmo poglavlje

Župan Jurina okupio je sve svoje ljude na velikom zboru. Kad su stigli Toporko, baka i župančići, nitko nije znao zašto su došli. Toporko je zamolio župana da dopusti njegovoj braći promatrati zbor sa strane. Župan je pristao.

Toporko je tada skinuo svoju šubaricu i pretvorio se u dršku za sjekiru. Župan je naredio da tom drškom isprobaju sve sjekire. Kad su je stavili na sjekiru dvorskoga, savršeno je pristajala.

Župan je odmah posumnjao u dvorskoga. Naredio mu je da pokaže lijevu ruku. Dvorski je umjesto toga izvukao skriveni nož i pokušao napasti župana.

U tom su trenutku župančići istrčali ispod lipe. Iz zemlje su izvukli svojih devet mačeva koje su ondje ranije sakrili. Zajedno su zaustavili dvorskoga i spasili svoga oca.

Župan je odmah prepoznao svoje sinove. Bio je presretan što su živi. Zagrlio ih je i zahvalio Toporku koji ih je svojom hrabrošću i mudrošću spasio. Tako je zli dvorski bio kažnjen, a županova se obitelj ponovno okupila i živjela sretno zajedno.

TUMAČ RIJEČI

župan – čovjek koji upravlja jednom pokrajinom.

županija – područje kojim upravlja župan.

korijen – dio biljke koji raste u zemlji.

rosa – sitne kapljice vode koje se ujutro nalaze na travi i biljkama.

grab – vrsta drveta.

javor – vrsta velikog stabla.

panj – donji dio stabla koji ostane nakon sječe.

kolijevka – mali krevet za bebu.

dadilja – osoba koja čuva malu djecu.

ponoć – 12 sati noću.

drška – dio alata za koji ga držimo rukom.

sjekira – alat kojim se siječe drvo.

šator – platneno sklonište za boravak ili spavanje.

svila – fina i mekana tkanina.

drvodjelja – osoba koja izrađuje predmete od drveta.

korito – velika drvena posuda.

mjesečina – svjetlost Mjeseca tijekom noći.

snalažljiv – osoba koja lako pronađe rješenje problema.

Lutonjica – netko tko često luta i istražuje.

župančić – mali župan, u priči županov sin.

perivoj – veliki uređeni vrt.

šubarica – kapa od krzna.

ljubomorani – tužan ili ljut jer netko drugi ima nešto što želiš.

mudrost – veliko znanje i dobro razmišljanje.

prigovor – žaljenje ili primjedba.

znatiželja – želja da nešto naučiš ili saznaš.

mudrac – vrlo mudar čovjek.

vrač – osoba za koju se vjeruje da ima čarobne moći.

sudac – osoba koja odlučuje o tome tko je kriv ili nije.

zločinac – osoba koja je učinila teško loše djelo.

zbor – okupljanje većeg broja ljudi radi razgovora ili odlučivanja.

nagrada – nešto što netko dobije za dobro djelo ili uspjeh.

svitanje – vrijeme kada počinje novi dan.

oblak – skup sitnih kapljica vode na nebu.

mač – dugo oružje s oštrom oštricom.

skriven – nalazi se na mjestu gdje ga nije lako vidjeti.

posumnjati – pomisliti da nešto možda nije istina ili da je netko nešto loše učinio.

zagrliti – obuhvatiti nekoga rukama kako bi pokazao ljubav ili sreću.

hrabrost – sposobnost da se ne bojiš opasnosti.

mudro – pametno i razumno.

kazna – posljedica za loše ponašanje.

priroda – sve što postoji bez ljudske izrade, poput šuma, rijeka i planina.

planina – veliko i visoko uzvišenje.

livada – travnata površina.

kora drveta – vanjski sloj koji prekriva stablo.

lješnjak – plod lijeske.

korijenje – svi korijeni jedne biljke.

potok – mala rijeka.

kanal – iskopani put kojim teče voda.

savjet – prijedlog kako nešto učiniti.

pretvoriti se – postati nešto drugo.

prepoznati – znati tko je neka osoba ili što je neki predmet.

spasiti – pomoći nekome da izbjegne opasnost.

oteti – silom odvesti ili uzeti nekoga.

kažnjen – dobio kaznu zbog lošeg postupka.

SUNCE DJEVER I NEVA NEVIČICA

Mlinar i mlinarica bili su nepravedni prema siromašnima. Jednoga dana u njihov je mlin došla siromašna baka i zamolila da joj samelju malo žita. Mlinar je tražio preveliku naplatu pa je baka otišla tužna. Njihova kći Neva Nevičica sažalila se nad bakom i sljedećega joj je dana besplatno samljela žito. Baka je zapravo bila Mokoš, moćna žena koja je znala činiti čuda. Zahvalila je Nevi i obećala da će joj pomoći ako joj ikada zatreba. Od tada je mlin dobro radio samo kada bi ga Neva dotaknula. Zbog toga su joj roditelji postali zavidni i sve su je više mrzili.

Jednoga dana Mokoš je rekla Nevi da je carevna izgubila ključeve svoje škrinjice. Obećala joj je da će postati prva carevnina dvorska dama ako pronađe ključeve. Mokoš je odvela Nevu do mjesta gdje su ključevi bili skriveni. Ondje je Neva upoznala hrabrog Oleha bana. Umjesto da ključeve odnese carevni, dala ih je Olehu banu kako bi on dobio nagradu. Oleh ban nije želio oženiti oholu carevnu nego je zamolio Nevu da pođe s njim. Odveo ju je u svoju banovinu i odlučili su se vjenčati.

Na njihovo vjenčanje došli su malobrojni uzvanici, nekoliko junaka i siromašnih ljudi te šumske životinje. Neva je rekla da će joj Sunce jednoga dana biti djever jer su joj to vile davno prorekle. Kada je ohola carevna saznala da je Oleh ban izabrao Nevu, silno se naljutila. Nagovorila je cara da joj da vojsku kako bi napala Oleha bana. Velika vojska opkolila je njegov dom i započela borbu. Mnogi su branitelji bili ranjeni, a Oleh ban teško je stradao.

Neva je poslala grlicu po Mokoš i zamolila je za pomoć. Međutim, Mokoš je odbila pomoći jer je bila ljuta što je Neva nije poslušala i nije postala carevnina dvorska dama. Oleh ban odlučio je sam izaći pred neprijateljsku vojsku i boriti se do kraja.

Tada je Neva pogledala prema nebu. Sunce ju je prepoznalo kao djevojku koja mu je nekada učinila dobro djelo i kojoj je bilo suđeno da mu bude nevjesta u svatovima. Sunce se naljutilo na Mokoš zbog njezine zloće. Naredilo joj je da propadne u zemlju, a zatim je počelo snažno grijati. Vrućina je bila toliko jaka da su vojnici padali od žege, a zemlja ih je progutala. Tako je nestala cijela vojska zajedno s oholom carevnom.

Nakon toga Oleh ban i njegovi ljudi ozdravili su od rana. Poslali su lastavicu da pozove Sunce u svatove. Sunce je prihvatilo poziv i došlo kao Nevin djever. Zato su Neva Nevičica i Oleh ban napokon proslavili svoje vjenčanje u miru i veselju te su nakon svih kušnji sretno živjeli zajedno.

TUMAČ RIJEČI

mlinar – čovjek koji melje žito u mlinu.

mlinarica – žena mlinara.

mlin – mjesto gdje se žito melje u brašno.

nepravedan – nije pošten prema drugima.

siromašan – nema dovoljno novca ili stvari za život.

žito – biljka od koje se pravi brašno.

sameljeti – pretvoriti žito u brašno.

naplata – novac koji se traži za neki posao.

sažaliti se – osjetiti tugu zbog tuđe nevolje i poželjeti pomoći.

besplatno – bez plaćanja.

Mokoš – čarobna žena iz slavenskih priča.

moćan – vrlo snažan ili ima posebne sposobnosti.

čudo – nešto neobično što se ne događa svaki dan.

zavidan – ljut jer netko drugi ima nešto lijepo ili dobro.

mrziti – osjećati veliku ljutnju prema nekome.

carevna – careva kći.

škrinjica – mala kutija za čuvanje vrijednih stvari.

dvorska dama – žena koja živi i radi na kraljevskom ili carevom dvoru.

skriven – nalazi se na mjestu gdje ga nije lako vidjeti.

ban – vladar ili plemić koji upravlja nekim područjem.

banovina – zemlja kojom upravlja ban.

ohol – umišljen i misli da je bolji od drugih.

vjenčati se – sklopiti brak.

vjenčanje – svečanost na kojoj se dvoje ljudi vjenča.

uzvanik – osoba koja je pozvana na proslavu.

junak – hrabar čovjek.

djever – mladoženjin brat ili, u ovoj priči, počasni gost u svatovima.

vila – čarobno biće iz narodnih priča.

proreći – unaprijed reći što će se dogoditi.

car – vladar velikog carstva.

vojska – skupina vojnika.

opkoliti – okružiti neko mjesto tako da nitko ne može izaći.

borba – sukob između ljudi ili vojski.

branitelj – osoba koja štiti druge.

ranjen – ozlijeđen.

grlica – mala ptica slična golubu.

neprijatelj – osoba koja želi nekome nauditi.

nevjesta – žena na dan vjenčanja.

zloća – loše i zlobno ponašanje.

vrućina – vrlo toplo vrijeme.

žežina – velika i jaka vrućina.

progutati – potpuno uvući ili nestati u nečemu.

lastavica – mala ptica koja brzo leti.

poziv – zamolba da netko dođe.

proslaviti – obilježiti neki važan događaj.

kušnja – težak događaj ili teško razdoblje koje treba izdržati.

veselje – osjećaj velike sreće i radosti.

sretno živjeti – živjeti u miru, ljubavi i zadovoljstvu.

JAGOR

Prvo poglavlje

Dječak Jagor ostao je bez majke. Živio je s ocem i zlom maćehom. Maćeha ga je tukla, nije mu davala dovoljno hrane i bila je vrlo okrutna. Otac nije štitio Jagora jer ga je maćeha prevarila čarobnim travama.

Jednoga dana Jagor je tužan otišao u pojatu i zaplakao. Tada je začuo glas koji mu je rekao da se ne boji jer će mu pomoći. U pojati su bile kravica Bušica, kozica i mali kućni duh Bagan. Bagan je živio u snopu pšenice koji je Jagorov djed davno sakrio u zid pojate kako bi čuvao kuću i blago.

Bušica je savjetovala Jagoru da napravi male jaslice za Bagana. Svaki dan trebao mu je ostaviti malo hrane i slame za spavanje. Jagor je poslušao savjet. Od tada su Bagan, Bušica i kozica brinuli o njemu. Bagan ga je grijao tijekom hladnih noći, a kravica i kozica ostavljale su mu dio mlijeka.

Jagor je uz njih rastao zdrav i snažan. Maćeha nije mogla shvatiti zašto je dječak dobro unatoč njezinoj zloći. Zato je smislila novi plan. Poslala je Jagora da ocu odnese ručak, znajući da će ga na putu čekati opasna baba Poludnica.

Drugo poglavlje

Dok je Jagor nosio ručak ocu, na putu ga je dočekala baba Poludnica. Živjela je pod zemljom i izlazila samo u podne. Udarila je Jagora koprivama pa je dječak izgubio svijest. Baba je pojela njegov ručak i odnijela ga u svoju podzemnu jazbinu.

Kad se Jagor probudio, ugledao je veliko podzemno mjesto puno peći u kojima se pekla hrana za babu Poludnicu. Zatim ga je odvela do golemog stada crvenih ovaca. Na kraju su stigli u veliku kamenu kotlinu okruženu visokim stijenama i željeznom ogradom. Ondje je raslo veliko bilje, a ovce su ga pasle. Baba je naredila Jagoru da čuva stado i zaprijetila mu da će biti kažnjen ako nešto pođe po zlu.

U međuvremenu otac je pronašao Jagorovu košaru i krenuo ga tražiti. Put ga je odveo u podzemlje, ali je zaboravio popiti čarobnu vodu koja bi ga zaštitila od velike vrućine. Zbog toga je poginuo.

Kad su Bušica i kozica shvatile da Jagora nema, odlučile su ga pronaći. Bagan je ostao čuvati njihov dom, a Bušica i kozica krenule su na dugo i teško putovanje preko šuma, livada i kamenitih planina kako bi spasile dječaka.

Treće poglavlje

Dok su Bušica i kozica tražile Jagora, maćeha je ostala sama u kući. Bila je sretna jer je mislila da sada sve pripada njoj. Međutim, Bagan nije dopustio da uzme Jagorovu imovinu. Noću je okupio sve što je bilo u kući kako bi zaštitio dječakov dom. Jedno zrno pšenice, jedna slamka i jedna dlačica vune nisu slušali maćehu. Gdje god bi radila, uvijek bi joj nešto smetalo. Zbog toga je postajala sve nervoznija.

Nakon nekoliko dana maćehu je posjetila baba Poludnica. Rekla joj je da je Jagor pobjegao i da se vraća kući. Zamolila je maćehu da joj pomogne ponovno uhvatiti dječaka. Zajedno su smislile zamku. Baba je iskopala dubok rov ispred ulaza u dvorište i prekrila ga tankim slojem zemlje. Maćeha je trebala pozvati Jagora da uđe kroz vrata kako bi upao u rov.

U isto vrijeme kozica je stigla do kamene kotline u kojoj je bio Jagor. Ugledala ga je kako spava među velikim crvenim ovcima. Pozvala ga je, a kad se probudio, spustila mu je konop koji je nosila oko rogova. Jagor se popeo uz konop i uspio izaći iz kotline. Zatim su zajedno sišli s planine do Bušice. Kravica ih je nahranila mlijekom i svi su krenuli kući.

Četvrto poglavlje

Kad su Jagor, Bušica i kozica stigli blizu kuće, maćeha ih je slatkim riječima pozivala da uđu u dvorište. Jagor je želio potrčati kući, ali su Bušica i kozica osjetile da nešto nije u redu i zaustavile ga.

Maćeha je tada širom otvorila vrata. Bušica i kozica pošle su prema ulazu, a Jagor za njima. U tom trenutku lastavice su počele glasno cvrkutati. Iz njihova gnijezda pojavio se starac sa snopom pšenice. Bio je to Jagorov djed. Podigao je ruku i pokazao Jagoru da ne ide dalje.

Jagor je odmah kleknuo i poslušao djeda. Tada je maćeha izgubila strpljenje. Bacila je Jagoru komad kruha koji mu je ostao od oca i rugala mu se. Rekla je da mu pripadaju još samo jedno zrno pšenice, jedna slamka i jedna dlačica vune.

Čim je to izgovorila, Bagan je pokrenuo čudo. Cijela kuća, pojata, polje i dvorište pomaknuli su se niz brežuljak prema Jagoru. Zemlja se otvorila, a maćeha i baba Poludnica upale su u rov i nestale. Jagorov dom ostao je neoštećen i zaustavio se ispred njega.

Jagor je zagrlio Bušicu i kozicu te se vratio u svoj dom. Bagan je ponovno otišao u svoj snop pšenice, gdje je nastavio čuvati kuću i sve što je pripadalo Jagoru.

TUMAČ RIJEČI

maćeha – žena koja nije djetetova prava majka.

okrutan – vrlo zao i bez suosjećanja.

čaroban – ima posebnu, čudesnu moć.

pojata – mala zgrada u kojoj se drže životinje.

kućni duh – čarobno biće koje čuva kuću i obitelj.

snop pšenice – povezane stabljike pšenice.

pšenica – biljka od koje se pravi brašno.

blago – domaće životinje na gospodarstvu.

jaslice – mjesto iz kojeg životinje jedu hranu.

slama – suhe stabljike žita koje se koriste za ležaj životinja.

savjet – prijedlog kako nešto učiniti.

zloća – loše i zlobno ponašanje.

plan – unaprijed smišljena zamisao.

Poludnica – zla žena iz narodne priče koja čini zlo ljudima.

kopriva – biljka koja peče kada je dotaknemo.

izgubiti svijest – pasti u nesvijest i ne znati što se događa.

jazbina – rupa ili skrovište u zemlji.

podzemlje – prostor ispod zemlje.

peć – mjesto u kojem se peče ili grije.

stado – skupina životinja koje zajedno pasu.

kotlina – niži prostor okružen brdima ili planinama.

stijena – veliki komad kamena.

željezna ograda – ograda napravljena od željeza.

bilje – razne biljke.

zaprijetiti – reći da će nekoga kazniti ili ozlijediti.

poginuti – izgubiti život.

putovanje – odlazak na put.

imovina – sve što netko posjeduje.

zrno – mali plod žitarice.

dlačica – vrlo tanka vlas.

nervozan – uznemiren i lako se naljuti.

zamka – nešto što je napravljeno kako bi se netko uhvatio.

rov – duboka rupa iskopana u zemlji.

konop – debelo uže.

rogovi – tvrdi izraslini na glavi nekih životinja.

brežuljak – malo brdo.

dvorište – prostor ispred ili oko kuće.

lastavica – mala ptica koja brzo leti.

gnijezdo – mjesto gdje ptice žive i odgajaju mlade.

kleknuti – spustiti se na koljena.

rugati se – ismijavati nekoga.

čudo – nešto neobično što se ne događa svaki dan.

neoštećen – nije pokvaren ili slomljen.

zagrliti – obuhvatiti nekoga rukama kako bi pokazao ljubav ili sreću.

čuvati – paziti da nešto ili netko bude siguran.

snažan – jak.

podne – sredina dana, 12 sati.

livada – travnata površina.

planina – veliko i visoko uzvišenje.

kamenit – pun kamenja.

spasiti – pomoći nekome da izbjegne opasnost.

vratiti se – ponovno doći na mjesto odakle si otišao.